

2. Баян: Програма для дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв /Укл.: В.С.Паньков, В.М.Троценко. – К.: РМКНЗ Мін. культури і мист. України, 1996. – 76 с.
3. Іваницький А. Українська народна музична творчість: Навч. посібник. Вид. 2, допрацьоване. – К.: Муз. Україна, 1999. – 224 с.
4. Мистецтво. Завдання і тести. Ч.1. Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів із спеціальності “Музика” /Автор Болгарський А.Г. – К.: Генеза, 1993. – 32 с.
5. Мистецтво. Завдання і тести. Ч.2. Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів із спеціальності “Музика” /Автор Болгарський А.Г. – К.: Генеза, 1993. – 144 с.
6. Правдюк О.А. Українська музична фольклористика. – К.: Наук. думка, 1978. – 328 с.

І.Волощук

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНО-ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ШКОЛИ

В статье рассматривается проблема формирования аналитично-прогностических умений молодого учителя в системе методической работы школы.

The problem of forming of the analytic prognostic competence of yang specialists in the system of methodical work of school is considered in the article.

Оновлення суспільного життя в Україні потребує нового педагогічного бачення проблеми переорієнтації освітнього процесу. Сучасній школі потрібні вчителі, які оперативнo і творчo реагують на зміни соціального середовища, спроможні зміцнювати здатність до саморозвитку, протистояти штампам і негативним стереотипам у процесі навчання.

Перетворення стосунків вчителя і учня в демократичному руслі не відбудеться, якщо педагог свідомо не прямує до цієї мети.

Успіх здебільшого залежить від розуміння педагогом суті свого фаху. Якщо молодий педагог з самого початку своєї діяльності здатен виробити стратегію роботи над собою, створити відповідні інструменти саморозвитку, самоаналізу, та

самоконтролю, то це якісно позначиться на ефективності навчального процесу.

Водночас наявна сьогодні суперечність між соціальною потребою у творчій інноваційній праці педагога і відсутністю скоординованої підготовки до неї, що призводять до ситуації, коли молодий вчитель не спроможний у повному обсязі використовувати ті сприятливі умови, що створюються навколо нього для особистісного розвитку. Крім того, за останні роки визначилась суперечність між вимогами до компетентності педагога та його соціально-психологічною готовністю до використання нововведень.

Досвід минулих років засвідчує, що за традиційним підходом, молодий учитель починає свою діяльність за окремими штампами, установками, які він набув, навчаючись у ВНЗ та проходячи педагогічну практику. Ця масова система засвоєння основ професійної діяльності мало залишає місця для індивідуального, творчого розкриття особистості майбутнього педагога.

Крім того, методику викладання свого предмету молоді вчителі усвідомлюють як наукову дисципліну, що на практиці не дає їм можливості реалізувати на початку своєї діяльності інноваційні ідеї і проекти, тому що вони не володіють стратегією перетворення теоретичних знань на засіб їх виконання.

Обрана стратегія на європейський рівень знань є загально визнаним чинником людського розвитку. У цьому вимірі відбуваються реформаційні процеси в освіті. Активні пошуки вітчизняної педагогіки, безпосередня практика педагогічних колективів переконують у необхідності розглядати проблему виховання молодого вчителя як єдину і цілісну систему процесів, характерною ознакою яких є інноваційність.

Категорія інноваційності досить широко висвітлюється в наукових працях вітчизняних та зарубіжних діячів, тому вона привертає увагу не лише науковців, а й вчителів-практиків. Саме слово "інновація" має латинську етимологію і в перекладі означає оновлення, новину, зміни.

Що стосується інновації для шкільної практики, то нове – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувались, а й той комплекс елементів, або окремі

елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивні засади, дають змогу ефективно вирішувати завдання розвитку і саморозвитку особистості.

У сучасній педагогічній практиці виник новий напрямок – педагогічна інноватика, яка стає спеціальною галуззю наукового знання, що характеризується певним змістом, принципами, тенденціями й закономірностями розвитку.

А тому аналіз загальних тенденцій оновлення педагогічних систем дозволяє дійти висновку, що інтенсивний розвиток педагогічної інноватики, як феномену сучасної педагогіки, відчутно вплинув на природу управління педагогічним процесом.

У психолого-педагогічних дослідженнях В.Р.Ільченко, І.Д.Беха, П.М.Бібік, С.У.Гончаренко, Л.С.Подимової, В.Г.Кременя, В.Ф.Паламарчука, В.А.Сластьоніна значне місце посіли проблеми педагогічної інноватики.

І.М.Дичківська інновацію розглядає як процес і як продукт. Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну системи і відповідну діяльність людини. Інновація як результат передбачає процес створення нового [2, с. 38-41].

Л.І.Даніленко на основі аналізу досягнень педагогічної інноватики зробила висновок, що інновація в освіті не є лише кінцевим продуктом застосування новизни у навчально-виховному і управлінському процесах з метою зміни (якісного покращання) суб'єкта та об'єктів управління та отримання ефекту, а й процедурою їхнього постійного оновлення [1, с. 30-31].

Процес управління інноваційними педагогічними системами та готовності до її здійснення розкривається у працях М.Дуки, Н.Крицької, Н.Юсуфбекової.

Дослідниця Н.Юсуфбекова трактує педагогічну інноватику як вчення про створення педагогічних нововведень, їх оцінку, та застосування педагогічною спільнотою і використання на практиці [4, с. 10].

У цих наукових працях визначилась стратегія інноваційного розвитку системи педагогічної освіти, складовими якої є суб'єкти перетворень: учитель і учень, а також механізми і джерела цих перетворень.

Насамперед, це впровадження методики особистісно-орієнтованого підходу у навчанні, активних форм роботи на

уроках, використання освітнього і педагогічного моніторингів, повна заміна авторитарного способу спілкування на діалог, відхід від інформаційного способу викладання знань, діагностична система обліку знань на основі тестування, запровадження елементів експериментального дослідження, формування прагнень до самовдосконалення, самооцінки.

Щоб молодий учитель був готовий до інноваційних перетворень, йому необхідна методична підтримка.

Під готовністю до інноваційної діяльності розуміються інтегральні якості особистості, що характеризуються наявністю та відповідним рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного та оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності [3, с. 65].

Система оцінно-рефлексивних дій вчителя одна із головних особливостей у вирішенні будь якої дидактичної задачі.

Наявність системи рефлексії, спрямованої на свої дії і на дії партнера, виключно важлива особливість управління навчальною діяльністю. Відсутність рефлексії призводить до того, що управління змінюється на демонстрацію взірця діяльності, а навчальна робота при цьому замінюється неефективною. Джерелами рефлексивного розвитку вчителя є аналітичні та прогностичні вміння. Досвід засвідчує, що якість педагогічного аналізу навчально-виховного процесу – найслабкіше місце в системі методичної роботи школи.

У багатьох випадках аналітична діяльність обмежується лише використанням кількісно-якісного аналізу навчальних досягнень учнів та аналізом виконання програмового матеріалу. Саме тому ми вважаємо за необхідне зосередити зусилля на озброєнні молодих учителів навичками педагогічного аналізу і прогнозу, що є головною ознакою професійної компетентності вчителя-інноватора.

Тому ми вважаємо доцільним у цій статті розглянути питання підготовки молодого спеціаліста до активної інноваційної діяльності шляхом формування головного чинника інноватики – педагогічної рефлексії, аналітико-прогностичних вмінь.

Аналіз – психологічна категорія мислення (від грецького розподіл, розчленування) – розумове розчленування предмету на складові частини, кожна з яких вивчається окремо. Аналіз допомагає виробити судження і поняття щодо якостей певного

предмету.

Отже педагогічний аналіз – основний метод контролю в структурі та змісті будь якої педагогічної системи. Критеріями оцінки результативності при аналізі можуть бути: збіг реальних знань учнів з їхніми природними можливостями, знаходження раціональних способів розв'язування завдань, уміння визначити цілі, вміння аналізувати результати власної діяльності, практичне застосування результату своєї діяльності.

Критерії оцінки результатів процесу: діагностика вчителя в зоні ближнього розвитку учня, дидактична діагностика навченості, підсумкова успішність, аналіз результатів педконсіліуму.

Таким чином, аналітична діяльність допомагає вчителю встановити ступінь розриву між реальним рівнем вивчаемого об'єкту і нормою. Вивчення реального якісного стану об'єкту – необхідна умова для передбачуваної розробки головних напрямків, змісту, та методів подальшої діяльності. Так здійснюється педагогічний прогноз. Прогнозування – наукове дослідження особливого роду, предметом якого є не тільки тенденції, а й перспективи розвитку педагогічних явищ. Прогнозування як особливий вид умовного передбачення допомагає вчителю планувати майбутні результати, передбачати проблеми, які необхідно долати в процесі реалізації плану. Відбувається моделювання майбутньої діяльності. Моделююча функція забезпечує розроблення перспектив, еталонів та орієнтирів педагогічної діяльності.

Щоб молодий учитель “відкрився”, виявив творчу і інтелектуальну активність, прагнув виробити в собі відповідні практичні навички необхідно допомогти йому. Для цього в Криворізькій педагогічній гімназії розроблено і впроваджується модель формування компетенції молодого вчителя. Модель являє собою низку зв'язаних між собою факторів, які зумовлюють виконання цілісної педагогічної дії. Як видно за схемою моделі, в основі її реалізації аналітично-прогностична функція компетенції.

Управління процесом навчання молодих спеціалістів здійснюється циклічно при постійному контролі, регулюванні та об'єктивній оцінці результатів. Оперативна, регулятивна та постійна діагностика всіх аспектів роботи молодого спеціаліста дає змогу зіставити рівень індивідуальної діяльності з нормативами і

внести потрібні корективи. Поєднання контролю з самооцінкою молодого вчителя допомагає йому усвідомлювати динаміку зростання аналітико-прогностичної компетенції, наставникам – налагодити цілеспрямовану роботу зі своїми підопічними.

Згідно реалізації моделі відбувається поточна регуляція дій молодих спеціалістів, вони працюють у творчих динамічних групах за обраною науково-методичною проблемою. Робота з молодими спеціалістами відбувається як в межах предметних кафедр, так і на рівні закладу, через науково методичні семінари, рольові ігри, практикуми, тренінги. Завдяки наполегливому, цілеспрямованому методичному керівництву вчителів-наставників молоді спеціалісти працюють у творчих лабораторіях, розробляють моделі-зразки фрагментів уроків за компонентами: організаційно-цільовим, проектувальним, стимулюючо-мотиваційним, змістовим, комунікативним, оцінно-результативним.

Становлення особистості молодого вчителя, формування його професійних навичок педагогічного прогнозу й аналізу відбувається у двох напрямках. З одного боку, це науково-обрунтований вплив на мотиваційну сферу, а з іншого – щоденне формування компетенції молодого спеціаліста шляхом перетворення наукових знань колишніх студентів на засоби їх реалізації у діяльності.

Оскільки молодий учитель є проектувальником, конструктором, організатором навчального процесу, то наголос у програмі його навчання зроблено на підвищенні аналітично-

прогностичної грамотності засобами тренінгів та активних форм методичної діяльності.

На таких тренінгах молоді вчителі усвідомлюють не лише зміст, а способи дій суб'єктів співпраці, вчать чітко визначати основні позиції діючих осіб та моделюють зв'язки і співвідношення спільної діяльності вчителя й учня.

Одній із версій такого тренінгу є методичний ринг, проведення якого забезпечує набуття навичок аналізу, як головного чинника ефективного розвитку професійної рефлексії.

Визначальною ідеєю методичного рингу є те, що під час його проведення забезпечується вплив на змістову, процесуальну та поведінкову сторони професійного росту молодого фахівця. Він за своєю методичною формою має характер змагання, чим зумовлює набуття молодими вчителями якостей лідерів, високоефективних особистостей.

Тому за новою моделлю управління, в якій контроль замінено на допомогу, підтримку, довіру, методичний менеджмент доповнюється лідерством. Лідерство – це пусковий механізм саморозвитку, якій відбудовує ланцюжок творчості у педагогічному колективі. Це єдиний можливий спосіб інноваційного розвитку вчителя.

Зміст і форми методичного рингу розроблено в Криворізькій педагогічній гімназії; вони являють собою інноваційну форму навчання молодих спеціалістів. За методикою проведення методичний ринг має таку структуру:

- діяльнісне моделювання фрагментів уроків за окремими компонентами учителями-наставниками і молодими спеціалістами;
- практично-діяльнісна реалізація змодельованих фрагментів уроків вчителями-наставниками;
- відвідування фрагментів уроків молодими спеціалістами;
- розподіл молодих спеціалістів на групи, жеребкування щодо вибору фрагменту для аналізу;
- колективна діяльність щодо підготовки якісного аналізу фрагменту уроку;
- презентація групового аналізу у формі творчого проекту: мета–процес–результат;
- ринг-презентація кожної групою контрааналізу, визначення

суперечностей, протиріч під час аналізу в групі супротивника.

Діяльність у колективному проєкті – це виявлення форм особистісної активності, яка забезпечує важливі для педагогічної праці предметно-професійні та соціальні якості молодого вчителя. Проєктне навчання не тільки спонукає до вмотивованої доцільної діяльності, але й використовує безліч дидактичних підходів, що забезпечують розвиток аналітично-прогностичних умінь на всіх рівнях: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, узагальнення.

У ході рингу група-супротивник створює систему суперечливих та провокаційних запитань у відповідності до проведеного аналізу. У ході боротьби ініціативна група разом з учителями-наставниками визначає переможців рингу – групу, яка більш компетентно виконала завдання. У руслі такої спільної співпраці здійснюється перетворення статичного змісту освіти на динамічний.

Опановуючи норми компетентних предметних дій і взаємин у ході вирішення педагогічних задач тренінгу, молоді вчителі усвідомлюють вимоги до принципів аналізу і прогнозу. Це не просто формальне пристосування до потреб практики, а адаптивна тактика розвитку змісту освіти і методів дидактичної творчості молодих спеціалістів.

Після таких тренінгів молоді вчителі усвідомлюють таку систему навчання, яка охоплює всі компоненти – від постановки мети й конструювання навчального процесу до перевірки його ефективності, причому орієнтуючись на процес, а не на результат, і вчать оцінювати учня за рівнем зростання, щодо минулих досягнень.

У ході тренінгу молодий спеціаліст усвідомлює, що кожен етап уроку має свій дидактичний блок. Саме в цьому полягає прогностична функція цілепокладання і реалізується основний закон різнорівневого навчання. Беручи участь у плануванні фрагменту, молодий спеціаліст дійде до висновку, що посилення практичної і творчої складових уроку відбувається поступово. На змістово-пошуковому етапі відбувається лише “примірювання” складності навчальної інформації до різних можливостей.

На контрольно-смысловому етапі відбувається узгодження і корекція дій, визначення ступеню оволодіння темою учнями.

Організація способів дій – це і є діяльнісне моделювання, яким повинен оволодіти молодий спеціаліст. Діяльнісне моделювання – це не особливості викладання предмету, це формування видів учнівської діяльності, які передбачають набуття компетенцій. Процес діяльнісного моделювання залежить одночасно від аналізу ситуації до формування способів виконання необхідних дій.

На адаптивно-перетворюючому етапі здійснюється розвиток і тренування здібностей засобами нарощування вимог, плановим введенням елементів дискомфорту, протиріч, що забезпечують перевід знань у вищий творчий рівень.

Провідним механізмом у реалізації структури методичного рингу є розвиток у молодих учителів педагогічної інтуїції, пошук і відбір аргументації під час осмислення аналізу етапу уроку, самоконтроль за рухом власних роздумів, взаємоконтроль при створенні контрпитань і контраргументів.

Реалізація педагогічного прогнозу неможлива без розвитку аналітичних умінь молодого спеціаліста, він не лише повинен вміти слухати, чути і розуміти учня, йому необхідно конструктивно його критикувати, оцінювати результат його просування, а якщо результат не досягнуто, то знати чому?

Починаючи роботу з учнями на вихідному поточному рівні, вчитель стимулює їхнє зростання і самореалізацію.

Здійснення поточного регулювання забезпечує координацію подальших дій, оцінювання процесу діяльності. Визначаються якісні та кількісні зміни окремих учнів, класів, паралелей. Прогнозується шлях подальшого розвитку на основі аналізу невикористаних резервів. Учитель визначає умови, які необхідно створити, щоб дійти до результату.

Таким чином, молодий вчитель усвідомлено підходить до здійснення педагогічного моніторингу. Моніторинг складається з декількох етапів. На першому етапі обирається разом з учнем навчальна мета і виставляється прогноз у відповідності до теми, що вивчається. І тут важливим фактором виступає здійснення поелементного аналізу, згідно якого будується корекційна робота.

Другий етап – прогнозована робота вчителя: складання технологічної карти з теми. Проектування навчальної діяльності гарантує досягнення високих результатів, забезпечує здійснення зворотного зв'язку, диференціацію та індивідуалізацію.

Складаючи технологічну карту, молодий учитель користується вимогами Державного стандарту і різномірним календарним плануванням. Спираючись на загальну мету, вчитель складає програму досягнення учнями (різними за засвоєннями), розробляє зразки і тестові завдання проміжних результатів, визначає дозування самостійної роботи учнів, необхідної для успішного проходження діючого етапу.

Поступово створюються механізми для відстеження змін та спрямування їх на заданий результат.

У 2006-2007 н.р. педагоги Криворізької педагогічної гімназії, в тому числі, і молоді спеціалісти, до підсумкової науково-методичної конференції підготували узагальнюючі матеріали педагогічного моніторингу класів – паралелей, в яких вони працюють. У цих дослідницьких роботах учителі на основі самоаналізу простежили досягнення учнями запрограмованого результату на основі вивчення будь – якої теми. Здійснення поточного самоаналізу і самокорегування було представлено у вигляді розроблених тестових завдань, згідно диференціації та індивідуалізації.

Аналітична і прогностична функція цих робіт була відбита у процесі самомоніторингу, у текстовому аналізі найшли відображення якісні зміни, здійснено перегрупування учнів за результатами поточного оцінювання та якістю виконання тестових завдань.

Центральною ланкою цих робіт є реалізація прогностичної функції. Кожен учитель зміг встановити причини, чому не досягнуто якісного результату в окремих учнів згідно з висунутим прогнозом, а також була розроблена стратегія спільної роботи з цими учнями по досягненню якісного результату на основі виділення невикористаних резервів.

Таким чином, досконале володіння аналітико-прогностичними навичками – це шлях до формування професійної рефлексії, яка є постійно діючим стимулом самовдосконалення, особистісного та інноваційного зростання молодого педагога. Одним із важливих аспектів рефлексивних характеристик особистості є здатність її до саморозвитку, який відбувається не стихійно, а завдяки цілеспрямованим психолого-педагогічним впливам.

Література

1. Даніленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю. – К.: Логос, 1998. – 140 с.
2. Інноваційні педтехнології: навчальний посібник / За ред. Дичківської І.М. – Київ: Академ видання, 2004. – 186 с.
3. Олійник В.В. Система педагогічної освіти та педагогічних інновацій / Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 4. – С. 65-67.
4. Юсуфбекова Н.Р. Общие основы педагогической инноватики: опыты, разработки, теории инновационных процессов в образовании. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.

М.В.Федоренко

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ СУБ'ЄКТНОГО ПІДХОДУ

Головна мета статті полягає у визначенні професійно значущих якостей педагога у контексті суб'єктного підходу, дослідженні сформованості професійно-ціннісних орієнтацій, визначенні мотивації вибору професії, виявленні професійної спрямованості студентів.

In the article the author defines teacher's main professional qualities in the context of the subject approach, research's the forming of professional valuable orientations, defines motives of the choice of the profession, reveals student's professional tendencies and skiles of setting their professional aims.

В умовах реформування освіти значно посилюються вимоги до особистості сучасного вчителя: рівня його професіоналізму, розвитку самосвідомості, сформованості професійно значущих якостей.

У сучасному суспільстві, де постійно відбуваються соціальні зміни, які вимагають від особистості перегляду своїх життєвих стратегій, роботи по самовдосконаленню, проблема становлення особистості професіонала з розвиненою суб'єктною позицією стає надзвичайно актуальною. Отже, одним із провідних завдань вищої педагогічної освіти на сучасному етапі стає підготовка фахівця, здатного творчо й ефективно здійснювати